

BOOK REVIEWS: การลงโทษโดยสังคม” (Social Sanctions)

พระสุธีวีรบัณฑิต (ไชว์ ทสสนีโย) *

พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร) **

พระมหาสุนันท์ สุนนโท ***

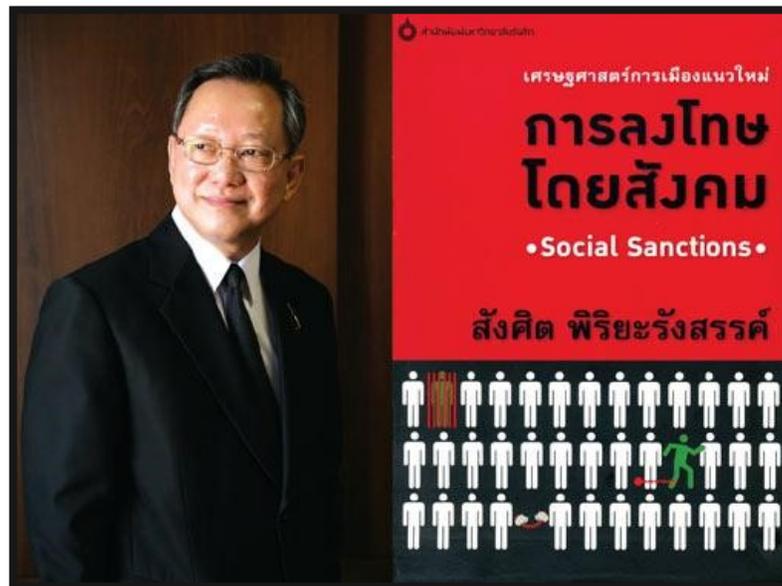
ประเสริฐ ธิลา ****

เรื่อง การลงโทษโดยสังคม” (Social Sanctions)

ผู้เขียน สังคิต พิริยะรังสรรค์

ปีที่พิมพ์ มิถุนายน 2559

สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรังสิต

* Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

**** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

1. บทนำ

แนวคิดเรื่อง “ประชาสังคม” หรือการลงโทษโดยสังคม ในสังคมไทยเราอาจคุ้นชินกับคำว่า “คำบาตร” ทั้งเป็นคำที่มีฐานมาจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาด้วย โดยยกสาเหตุที่ “กษัตริย์ลัทธลิจฉวี” กล่าวโทษพระทัฬหะมัลบุตรที่ไม่มีมูลความจริง ใส่ความ พระพุทธเจ้าอนุญาตให้มีการ “คว่ำบาตร” (วิ.จ. [ไทย] 7/226/46-47) โดยการไม่คบค้าสมาคม จากคณะสงฆ์และชาวพุทธนัยยะหนึ่งเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในเชิงพฤติกรรม และการปรับทำที่ถูกต้องต่อเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงนั้น รวมทั้งมีความหมายเป็นการควบคุม หรือภายหลังพุทธปรินิพพาน พระคณะสงฆ์ได้ประกาศลงพรหมทัณฑ์ แก่ “พระฉันทะ” ที่สำคัญตายเป็นสหชาติใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้า ว่ายากสอนยาก ด้วยการไม่คบค้า สมาคม ไม่พูดคุย สนทนาด้วย จนกว่าจะเปลี่ยนพฤติกรรม (วิ.มหา. (ไทย) 1/424/454-455) ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นทั้งกลไกการแทรกแซง และการควบคุมจริยธรรมทางสังคม ดังนั้นเมื่อมาพบหนังสือของ ศ.ดร.สังคิต พิริยะรังสรรค์ ซึ่งทำนมีงานเขียน ข้อคิด และงานวิจัยจำนวนมากเกี่ยวกับ “ธุรกิจการเมือง” หรือธุรกิจมีดอันสัมพันธ์กับระบบการเมืองไทย ในบทศึกษานี้จึงสนใจที่จะศึกษาว่าผู้เขียนต้องการเขียน หรือเสนออะไรในบริบททางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าว เมื่อพิจารณาถ้ามว่าประเด็นของการควบคุมด้วยสังคม เป็นกลไกที่มีแต่อดีต แต่น่าสนใจตรงที่ว่าผู้เขียนได้รวบรวมข้อมูลอันเป็นแนวคิด รวมทั้งยกกรณีตัวอย่างมาสะท้อนคิดปรากฏในการเมืองในแต่ละประเทศ อาทิ ใต้หวัน ฟิลิปปีนส์ อียิปต์ อินโดนีเซีย รวมไปถึงการยกกรณีการเมืองไทยในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาทำให้เห็นพัฒนาการของการเมืองไทย และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในบริบท “การลงโทษโดยสังคม-Social Sanctions” ที่ถูกขับเคลื่อนนับเป็นความแหลมคมทางการเมืองด้วยเช่นกัน ซึ่งจะได้นำมาแบ่งปันโดยการแนะนำหนังสือให้ทราบในภาพรวมร่วมกัน

2. หนังสือ “การลงโทษโดยสังคม” เสนออะไร ?

หนังสือ “การลงโทษโดยสังคม” ของ รศ.ดร.สังคิต พิริยะรังสรรค์ ให้ข้อมูลในภาพรวมเชื่อมโยงกับเรื่องขบวนการประท้วงการทุจริตคอร์รัปชันทั้งในต่างประเทศและในไทย ซึ่งในหนังสือให้ข้อมูลจำนวน 6 บท อันประกอบด้วย บทแรก คือบทนำ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ ความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์การศึกษา วิธีวิทยาในการวิจัย ฯลฯ ซึ่งเป็นโครงสร้างงานจากการวิจัย ส่วนในบทที่ 2 ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีการลงโทษโดยสังคม แนวคิดทฤษฎีเรื่อง Social Sanctions และวิธีวิทยาในการวิจัยของนักวิชาการโลกตะวันตกที่สำคัญหลายคน อาทิ เน็ตเทอร์ (Netter, 2005 :188-189) โกपालัน (Gopalan, 2007:789) และเวอร์บูนและดีจเก (Verboon and Dijke, 2010 :121-122) ลิน เอ็ม เบกเทิล (Lyn M. Bechtel, 1991:47-49) เป็นต้น โดยใน 2 บทแรกเขียนตามแนววิทยานิพนธ์ เหมาะสำหรับนักวิชาการหรือนักศึกษาปริญญาโท-เอก ส่วนเนื้อหาสาระที่เป็นรูปธรรมชัดเจนที่เหมาะสมสำหรับผู้อ่านทั่วไปอยู่ที่ 4 บทหลัง เริ่มตั้งแต่บทที่ 3 ในชื่อบทว่า การลงโทษโดยสังคม: กรณีศึกษาฟิลิปปีนส์ ใต้หวัน อียิปต์ และอินโดนีเซีย โดยในบทที่ 3 นี้ ได้ยกกรณีศึกษาการลงโทษโดยสังคม

ในประเทศ 4 ประเทศ กำลังพัฒนานั้น ช่วยให้เราเห็นปัญหาในประเทศอื่นที่คล้ายกับไทยมากขึ้น แม้ในบางประเทศ ประชาชนจะตื่นตัวมากถึงกับประท้วงขับไล่รัฐบาลที่ทุจริตฉ้อฉลอยู่มานานได้สำเร็จ และมีการจัดการเลือกตั้งใหม่ แต่หลังจากนั้นรัฐบาลชุดต่อๆ มา ก็ทุจริตฉ้อฉลและโดนประชาชนขับไล่อีกเช่นกัน น่าคิดน่าศึกษาต่อว่าทำไมพลังทางสังคมจึงมีข้อจำกัด ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงบทบาทพื้นฐานหรือบรรทัดฐาน (Norm) ของสังคม ให้สามารถได้รัฐบาลที่ดีขึ้นจริงๆ ได้ เสียที เมืองไทยตอนนี้ก็กำลังมีปัญหาล้ายกัน

กรณีของอียิปต์ที่รัฐบาลในขณะนั้นใช้กำลังทหารและตำรวจปราบปรามการชุมนุมต่อฝูงชนด้วยความรุนแรง แต่ฝูงชนก็สามารถใช้การสื่อสารผ่านเครือข่ายทางสังคมและกำหนดกลยุทธ์ที่ตอบโต้กับรัฐบาลได้อย่างยืดหยุ่น จนกระทั่งประธานาธิบดีมูบารัค (Muhammad Hosni Sayyid Mubarak, ดำรงตำแหน่ง 14 ตุลาคม 1981–11 กุมภาพันธ์ 2011) ต้องยอมจำนนกับการชุมนุมของประชาชนที่แพร่กระจายต่อต้านไปอย่างรวดเร็วทั่วประเทศ แม้ว่าฝูงชนจำนวนมากที่เกิดการรวมตัวอย่างรวดเร็วตามจังหวัดใหญ่ ๆ ของประเทศจะมีได้ใช้ความรุนแรงต่อรัฐบาล แต่การชุมนุมของผู้คนจำนวนมากทั่วประเทศเป็นสัญญาณ (Sign) ของการต่อต้านและการขัดขืนต่อรัฐบาล และนี่ก็คือการใช้การลงโทษโดยสังคมและโดยการเมืองขั้นสูงสุดต่อรัฐบาลมูบารัค...” (น.222)

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้ยกกรณีของอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์เปรียบเทียบกันโดยนำเสนอว่า

“...ในอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ การใช้กำลังข่มขู่ประชาชนในประเทศทั้งสองอยู่ในระดับที่น้อยกว่าอียิปต์ สำหรับฟิลิปปินส์ ทันทิที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนของวุฒิสภามีมติถอดถอนเอสตราดาออกจากตำแหน่งประธานาธิบดี ประชาชนนับล้านคนก็พร้อมใจกันออกไปชุมนุมบนท้องถนนทันที ที่เป็นการลงโทษโดยสังคมขั้นสูงสุดของประชาชนต่อรัฐบาล ด้วยการประกาศขัดขืนไม่ยอมรับอำนาจที่เป็นทางการของประธานาธิบดีและวุฒิสภาอีกต่อไป ซึ่งทำให้คณะกรรมการที่ทำหน้าที่พิจารณาถอดถอนตำแหน่งของประธานาธิบดีกลับเป็นฝ่ายถูกกระทำจนต้องตัดสินใจขอลาออก ติดตามมาด้วยการลาออกของทีมนครรัฐกิจของรัฐบาล ซึ่งส่งผลให้รัฐบาลไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ นอกจากนี้ สาส์นของเป็ปจากวาติกันที่ส่งถึงมาร์กอส (Ferdinand Marcos, ดำรงตำแหน่ง 30 ธันวาคม 2508 – 25 กุมภาพันธ์ 2529) ขอมิให้ใช้ความรุนแรงกับประชาชน เป็นพวงเส้นสุดท้ายที่ทำให้มาร์กอสต้องยอมจำนนต่อสถานการณ์ที่เขาไม่สามารถควบคุมได้อีกต่อไป จนนำไปสู่การจัดพิธีสาบานตนเองของอาคิโน (Corazon Aquino, ดำรงตำแหน่ง 25 กุมภาพันธ์ 2529 – 30 มิถุนายน 2535) รองประธานาธิบดีในขณะนั้น เพื่อเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีแห่งฟิลิปปินส์แทน อันเป็นการยุติวิกฤติทางการเมืองในขณะนั้นลงไปได้...” (น.222-223)

ภาพประกอบ 2 การต่อต้านประธานาธิบดีเฉิน สุย เปียน แห่งไต้หวัน
(ที่มาภาพ : online, 15 มีนาคม 2560)

ในหนังสือให้ข้อมูลเกี่ยวกับกรณีศึกษาไต้หวันที่ว่า

“...การลงโทษโดยสังคมที่สำคัญที่สุดของประชาชนต่อรัฐบาลแสดงออกที่การเลือกตั้งประธานาธิบดี เนื่องจากพรรคประชาธิปไตยก้าวหน้าและพรรคก๊กมินตั๋งต่างเห็นพ้องต้องกันว่า การคอร์รัปชันและการเล่นพรรคพ้องเป็นประเด็นที่ประชาชนให้ความสำคัญมากที่สุด ดังนั้นทั้งสองพรรคการเมืองจึงถือเอานโยบายต่อต้านการคอร์รัปชันเป็นวาระสำคัญของชาติเหมือนกัน การลงคะแนนเสียงเลือกประธานาธิบดีของประชาชนไต้หวันจึงเท่ากับเป็นการใช้การลงโทษโดยสังคมนี้อย่างเป็นทางการโดยตรง (Official and Direct Social Sanctions) รวมทั้งยังมีนัยยะที่เป็นการลงโทษโดยการเมืองต่อพรรคการเมืองที่พวกเขาไม่ยอมรับอีกด้วย...” (น.223)

โดยในบทนี้ผู้เขียนได้สรุปผลของการแทรกแซงลงโทษโดยสังคมนี่ว่า

“...จากการศึกษาเรื่องการใช้มาตรการลงโทษโดยสังคมต่อผู้นำประเทศฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย อียิปต์ และไต้หวัน มาร์กอส เอสตราดา ซูฮาร์โต มูบารัค และเฉิน สุยเปียน พบว่าการจี้ล้มระบอบการปกครองเผด็จการของมาร์กอส ซูฮาร์โต และมูบารัคนั้น ต้องอาศัยการทำงานของบรรดาเครือข่ายภาคประชาสังคมอย่างกว้างขวาง (Collaborative Governance) แต่กลไกการลงโทษโดยสังคม การลงโทษทางการเมืองและการลงโทษโดยทางวัฒนธรรม อาจไม่มีอำนาจบีบบังคับ (Coercive Power) อย่างเพียงพอที่จะทำให้ทรราชที่คองประเทศของตนลงจากอำนาจได้อย่างง่าย ๆ ฟางเส้นสุดท้ายที่ทำให้ผู้นำที่คอร์รัปชันยอมจำนนต่อการเรียกร้องของประชาชน ยังมาจากบทบาทของกองทัพในแต่ละประเทศด้วยที่เสนอแนะให้ประธานาธิบดีเหล่านี้ลาออกเสีย เพื่อให้ประเทศเกิดความสงบ และเปิดทางให้กระบวนประชาธิปไตยได้เข้ามาทำงานแทน...” (น.224-225)

ทั้งสรุปในภาพรวมว่า

“...การลงโทษโดยสังคม มีทั้งรูปแบบการลงโทษโดยสังคมอย่างเป็นทางการ (Official Social Sanctions) แบบที่เกิดขึ้นที่ไต้หวัน และการลงโทษโดยสังคมอย่างไม่เป็นทางการ (Unofficial Social Sanctions) แบบที่เกิดขึ้นที่ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และอียิปต์ การลงโทษโดยสังคมมีทั้งรูปแบบที่เป็นการเผชิญหน้ากับผู้ก่อปัญหา แบบที่เกิดขึ้นที่ไต้หวัน ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย อียิปต์ และไทย...และการลงโทษโดยสังคมแบบไม่เผชิญหน้ากับผู้ก่อปัญหาโดยตรง แต่เป็นการรณรงค์เพื่อให้ความรู้แก่สาธารณชน รวมทั้งการกำหนดความหมายของความคิดชุดใหม่ เรื่องภัยอันตรายจากบุหรี่ทั้งต่อตนเองและคนรอบข้างจึงถือได้ว่าเป็นช่วงชิงพื้นที่สาธารณะจากผู้ก่อปัญหา ให้แก่สังคมจนกระทั่งความรู้ใหม่ วาทกรรมใหม่ที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองจึงได้แปรรูปเป็นความจริงใหม่ของสังคมในท้ายที่สุด ดังเช่นกรณีการรณรงค์ไม่สูบบุหรี่ของประเทศไทย ...” (น.224)

ภาพประกอบ 2 การลงโทษโดยสังคมต่ออดีตเอสตราตา ในฟิลิปปินส์ (ที่มาภาพ : Online,20 มีนาคม 2560)

เนื่องต่อถึงบทที่ 4 ถึง 6 จะเป็นกรณีศึกษาเรื่องเมืองไทย การลงโทษโดยสังคมซึ่งรวมทั้งการประท้วงรัฐบาลทักษิณและรัฐบาลยิ่งลักษณ์รูปแบบอื่นๆ ด้วย เป็นการสรุปเรื่องราวสำคัญที่เกิดขึ้นไว้ได้อย่างครอบคลุมน่าสนใจ เรื่องพวกนี้รัฐบาล คสช. น่าจะสนใจนำไปเผยแพร่ให้ประชาชนทราบมากขึ้น เพราะยังมีประชาชนที่ไม่รู้และเชื่ออีกแบบหนึ่งที่ตรงกันข้ามกับข้อเท็จจริงอยู่มากพอสมควร โดยในบทที่ 4 ว่าด้วยเรื่อง**การต่อต้านคอร์ปชั่นโดยมาตรการลงโทษทางสังคม** โดยยกกรณีของ (1) พันธมิตรเพื่อประชาธิปไตยในฐานะขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ที่ต่อต้านรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ปรากฏในหน้า 237-256 (2) การต่อต้านเครือข่ายใช้มือถือโทรศัพท์ AIS ปรากฏในหน้า 257-263 (3) การเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ในการเลือกตั้ง

ทั่วไป 2 เมษายน 2549 ปรากฏในหน้า 263-271 (4) การเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ในกรณีการใช้สัญลักษณ์หน้ากากขาว ปรากฏในหน้า 287-304 และการเลือกตั้ง เมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2557 การต่อต้านลงโทษต่อรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ในโครงการรับจำนำข้าว ปรากฏในหน้า 341-366 เป็นต้น (น.229) ซึ่งในบทนี้มุ่งไปที่การให้ข้อมูล พร้อมข้อกล่าวหาต่อรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร และรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร พร้อมเครือข่ายพรรคการเมืองภายใต้การนำของตระกูลชินวัตร ซึ่งมีคำเรียกในกลุ่มนักวิชาการ ที่ถูกนำมากล่าวอ้างในการศึกษานี้ด้วย เช่น ระบบทักษิณ-Thaksinocracy (ธีรยุทธ บุญมี, 2549) ระบบสมบูรณาญาสิทธิพุนจากการเลือกตั้ง-Elected Capitalist Absolutism (เกษียร เตชะพีระ, 2549: 202) Thaksinomic (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2548) ทักษิณาธิปไตย (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2549:202) ทรราชเสียงข้างมาก-Tyranny of the Majority หรือ การคอร์รัปชันแบบบูรณาการ (สังคีต พิริยะรังสรรค์, 2549) (น.231) ทั้งหมดเป็นท่าทีต่อสถานะทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าว อันเป็นที่มาของกระบวนการทางสังคมที่ถูกกล่าวถึงในบทศึกษานี้ด้วยเช่นกัน

ล่วงไปถึงบทที่ 5 ศึกษาถึงการลงโทษโดยสังคมเชิงบวก: บทวิเคราะห์การรณรงค์ไม่สูบบุหรี่ บทที่ 5 ว่าด้วยการรณรงค์การไม่สูบบุหรี่ ดังปรากฏในหน้า 385-472 โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับการรณรงค์เรื่องการไม่สูบบุหรี่ แต่ก็มีหลายเรื่องประกอบกัน ไม่ใช่ Social Sanctions อย่างเดียว เช่น การรณรงค์ผลักดันให้รัฐบาลออกกฎหมายห้ามสูบบุหรี่ในที่สาธารณะ การขึ้นราคาบุหรี่ และมีทุนและกำลังคนรณรงค์ด้านการให้ความรู้และออกสื่อในเรื่องนี้มาก ฯลฯ แต่ก็ถือว่าเป็นกรณีตัวอย่างที่การกดดันทางสังคมมีผลสำเร็จค่อนข้างมาก เป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจว่าเราจะนำเรื่องการกดดันทางสังคมไปใช้กับเรื่องดีเรื่องอื่นๆ เช่น รณรงค์ให้คนรักการอ่านหนังสือ รณรงค์ให้คนรักเที่ยวและต่อต้านการทุจริตฉ้อฉลทุกเรื่อง ทุกรูปแบบ ฯลฯ ได้หรือไม่ อย่างไร รวมทั้งการกดดันทางสังคมต่อรัฐบาลที่ฉ้อฉลไม่โปร่งใส ซึ่งหากจะดำเนินการวิจัย ย่อมจะยังให้เกิดผลยั่งยืนหรือทำให้เกิดการยอมรับของประชาชน (ในเรื่องว่ารัฐบาลไม่ควรจะทุจริตเลย) สูงขึ้นได้อย่างไร เรื่องความคิด การตื่นตัวของประชาชนเป็นเรื่องสำคัญไม่น้อยไปกว่าเรื่องรัฐธรรมนูญ กฎหมายทางการเมืองต่างๆ อาจจะสำคัญมากกว่าด้วย

ภาพประกอบ 3 ภาพประธานาธิบดี เลิน ฉวย เปียน แห่งไต้หวันถูกจับในข้อหารับสินบน
(ที่มาภาพ : Online มีนาคม 2560)

ส่วนบทสรุปบทสุดท้าย คือบทที่ 6 เป็นบทสรุปและอภิปรายทั่วไป ปรากฏในหน้า 477-543 ซึ่งในบทนี้เป็นการสะท้อนข้อมูลอันเป็นแนวคิดและทฤษฎีการลงโทษโดยสังคมเพื่อนำไปสู่การสร้างวิวัฒนาการของการวิจัยดังปรากฏข้อมูลในหนังสือ อันเหมาะสมกับสังคมไทย โดยยกกรณีเปรียบเทียบการลงโทษของไต้หวัน ฟิลิปปินส์ อียิปต์ และอินโดนีเซีย รวมไปถึง และแนวทางหรือการสร้างมาตรการเพื่อการป้องกันและแก้ไขผลอันจะเกิดขึ้นต่อสังคมและประเทศชาติในองค์รวมด้วย

3. การลงโทษโดยสังคมว่าด้วยแนวคิด ประชาสังคมและการมีส่วนร่วมโดยสังคม

ในหนังสือเริ่มด้วยการยกแนวคิดของนักคิด ที่ศึกษาเกี่ยวกับการขับเคลื่อนกลไกการลงโทษโดยสังคม หรือแนวคิดในเรื่องประชาสังคม ตามที่ปรากฏในภาพกว้าง ทั้งสะท้อนคิด และส่งเสริมให้เกิดความเห็นความจริงและกลไกอันเป็นไปได้ ดังปรากฏผลการค้นคว้าถึงแนวคิดของนักคิดหลายท่านอาทิ

“...โคลแมน (Coleman, 1990: 269-271) ยังได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการลงโทษโดยสังคมเอาไว้ที่น่าสนใจว่า การสร้างการลงโทษโดยสังคมมีความเกี่ยวข้องกับสื่อสารสนทนาแบบซุบซิบนินทา (Gossip) ซึ่งเป็นรูปแบบการสื่อสารแบบที่ไม่เป็นทางการ และเป็นรูปแบบหนึ่งของการควบคุมทางสังคมด้วย การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ และเป็นรูปแบบหนึ่งของการควบคุมทางสังคมด้วย การสื่อสารไม่เป็นแบบทางการ แบบซุบซิบนินทานี้ จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการสร้างการลงโทษโดยสังคมใน 3 ระยะ คือ ระยะแรก เป็นการเคลื่อนไหวอย่างเป็นอิสระของข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือการกระทำต่าง ๆ ระยะที่สอง เป็นการสร้างรูปแบบความเห็นพ้องต้องกันบางประการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความหมายทางศีลธรรมของเหตุการณ์ ซึ่งประกอบด้วยการอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ และการประยุกต์กฎกติกาต่าง ๆ และระยะที่สาม เป็นการปฏิบัติที่เห็นพ้องต้องกัน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนจากความคิดเห็นสาธารณะไปสู่รูปแบบของการปฏิบัติ และเปลี่ยนจากวิถีของปัจเจกบุคคลไปสู่การตัดสินใจร่วมทางสังคม ที่แสดงออกถึงการไม่ยอมรับและไม่ยินยอมให้ผู้กระทำความผิดอยู่ร่วมกับชุมชนหรือสังคมอีกต่อไป...” (น.82)

นอกจากนี้ในการยกทฤษฎีเกี่ยวกับควบคุมทางสังคม หรือการลงโทษทางสังคมในหนังสือยังได้ยกงานการศึกษาของ James C. Scott มาใช้อ้างถึงในงานการศึกษาด้วยดังปรากฏข้อความแนวคิดที่ว่า

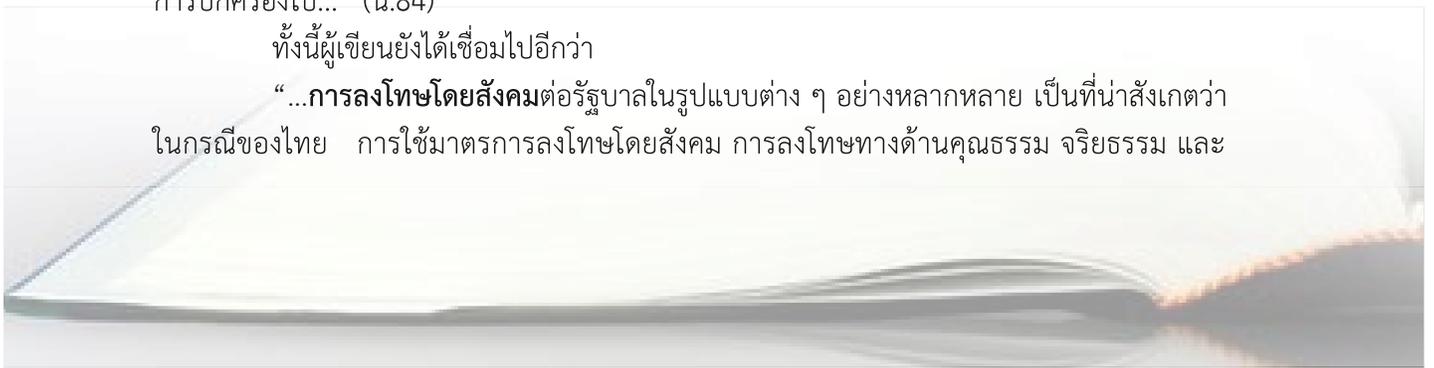
“...การซุบซิบนินทาก็เป็นรูปแบบหนึ่งของการต่อต้าน (Resistance) ที่ผู้ไร้อำนาจนิยมใช้ต่อต้านผู้มีอำนาจ...” งานการศึกษาของเจมส์ ซี สก็อตต์ (James C. Scott) ที่ศึกษาเรื่องการต่อต้านของชาวนายากจนที่มีต่อบรรดาคนรวยในหมู่บ้านมาเลเซีย ยืนยันว่าการซุบซิบนินทาแบบหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับคู่ปรปักษ์เป็นหนึ่งในอาวุธที่ชาวนายากไร้ใช้ในการต่อสู้เพื่อปกป้องศักดิ์ศรีของพวกเขา...” (น.83)

ในการยกกรณีศึกษาผู้วิจัยได้ข้อสรุปของความจำเพาะของแต่ละสถานที่ซึ่งมีผลต่อการให้คำอธิบายและการสร้างข้อสรุปร่วมกันว่า

กรณีของมาเลเซียไม่แตกต่างจากกรณีของสังคมไทย เพราะว่าสำหรับผู้ไร้อำนาจและคนยากจนแล้ว อาวุธที่สำคัญของพวกเขาก็คือการบ่น ซุบซิบนินทา การให้ความเชื่อถือกับข่าวลือและช่วยผลิตซ้ำ (Reproduce) ข่าวลือที่เกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัวที่เสียหายของผู้มีอำนาจ ฯลฯ แม้ว่า การซุบซิบนินทาอาจจะไม่สามารถล้มล้างอำนาจของผู้ปกครองหรือผู้ที่ทุจริตได้อย่างฉับพลันทันที แต่การซุบซิบนินทาก็อาจกลายเป็นข่าวลือที่แพร่สะพัดออกไปได้อย่างกว้างขวาง จนทำให้กลุ่มที่ทุจริตค่อย ๆ สูญเสียการสนับสนุนจากประชาชนไปหรือสูญเสียความชอบธรรม (Legitimacy) ในการปกครองไป...” (น.84)

ทั้งนี้ผู้เขียนยังได้เชื่อมโยงไปอีกว่า

“...การลงโทษโดยสังคมต่อรัฐบาลในรูปแบบต่าง ๆ อย่างหลากหลาย เป็นที่น่าสังเกตว่า ในกรณีของไทย การใช้มาตรการลงโทษโดยสังคม การลงโทษทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และ

วัฒนธรรมกับประเด็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองมีความผูกพันใกล้ชิดกันมาก จนบางครั้งแทบจะแยกออกจากกันไม่ได้...” (น.95)

จากข้อสรุปอันเป็นแนวคิดในหนังสือได้หาข้อสรุปจากนักคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคม ผ่านแนวคิดในเรื่องประชาสังคม การมีส่วนร่วมทางสังคม และหรือการสร้างกลไกการควบคุมในเชิงสังคม ซึ่งได้ข้อสรุปว่า การควบคุมและการดูเป็นสิ่งที่น่ากังวล มีเป้าหมายเพื่อการรักษาสังคมให้เกิดการถ่วงดุลอย่างสม อำนาจต่อรองระหว่างประชาชน รัฐ และผู้ประกอบการ จะต้องมีการกลไกในการควบคุมในเชิงประชาสังคม การแทรกแซงเพื่อให้เกิดการถ่วงดุลในเชิงอำนาจ ซึ่งทั้งหมดเป็นแนวคิดหนึ่งที่ปรากฏในหนังสือและผู้เขียนเลือกจะนำมาใช้เป็นทฤษฎีและกรอบคิดในการนำเสนอต่อสาธารณะ เป็นกรอบในการศึกษาขบวนการประชาสังคม หรือการลงโทษโดยในสังคมในหนังสือด้วย

4. แนวคิดสำคัญในหนังสือ

Social Sanctions หมายถึงกลไกชนิดหนึ่งของสังคม ที่สังคมใช้เป็นบรรทัดฐาน (Norm) หรือเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมสมาชิกในสังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น (น.41) เช่น การแสดงออกที่ไม่เห็นชอบด้วยโดยการใช้การลงโทษโดยสังคมเชิงลบกับบุคคล ครอบครัว องค์กร สถาบัน ชนชาติ หรือประเทศแห่งหนึ่งๆ เพื่อให้เกิดการจัดระเบียบขององค์กรหรือของโลกเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีปฏิบัติและการเห็นพ้องร่วมกันในสังคม และเป็นการสร้างข้อผูกพันทางสังคมร่วมกัน ดังที่แรดคลิฟฟ์-บราวน์ (Radcliff-Brown,1952:205) อธิบายถึงการลงโทษโดยสังคมว่า “...เป็นปฏิกริยาตอบสนองทางสังคมอย่างหนึ่ง และเป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมที่เป็นด้านตรงข้ามระหว่างการเห็นชอบกับการไม่เห็นชอบ พุทธิอีกอย่างหนึ่งก็คือการลงโทษโดยสังคมนั้นมีคุณลักษณะวิภาษ (Dialectic) คือมีทั้งด้านบวกและด้านลบอยู่ในความหมายของตัวเอง...” (น.42)

ทั้งนี้ Social Sanctions-การลงโทษทางสังคม นั้นสัมพันธ์ถึงการแสดงออกทางบวกในการสนับสนุนหรือการให้รางวัลเป็นแรงจูงใจให้คนทำสิ่งที่สังคมเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีด้วย เช่น การรณรงค์ไม่ให้นักสูบบุหรี่ ถือว่าเป็นเรื่องทางบวก คำว่า Sanctions ตามตัวหนังสือ ผู้เขียนพยายามสื่อให้เห็นว่าแปลได้ทั้งการลงโทษและการอนุมัติ การใช้คำว่า การลงโทษทางสังคม จะเหมาะกับการแสดงออกทางลบมากกว่า ถ้าใช้คำว่า การกีดกันทางสังคม น่าจะใช้ได้ทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งอยู่ในรูปของการให้การสนับสนุนหรือการสร้างแรงจูงใจ (น.42) ทางราชบัณฑิตใช้คำว่า สิทธา นุมัติทางสังคม ซึ่งผู้เขียนพยายามสื่อว่าฟังแล้วเข้าใจยาก ในส่วนของคำว่า คำว่าบาตร เป็นคำที่คนไทยคุ้นกว่าแต่หมายถึงการกีดกันในทางลบ (ราชบัณฑิตยสถาน,2546 :233) ในประวัติศาสตร์สังคมส่วนใหญ่ Social Sanctions คือ การกีดกันในทางลบ กรณีที่หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงส่วนใหญ่คือกรณีที่ประชาชนร่วมกัน Sanctions รัฐบาลที่ทุจริตฉ้อฉลทั้งในเชิงผลประโยชน์ อำนาจรัฐ และกลไกของรัฐ ทั้งในต่างประเทศและในไทย (เน้นสมัยรัฐบาลทักษิณและยิ่งลักษณ์)

การลงโทษทางสังคมเป็นการใช้เครื่องมือที่นอกเหนือไปจากกฎหมายในรอบ 10 กว่าปีที่ผ่านมามีกรณีที่คนไทยที่ตื่นตัวทำ Social Sanctions รัฐบาลที่ทุจริตฉ้อฉลที่เห็นได้ชัดหลายเรื่อง

เช่น การไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การจงใจทำบัตรเสีย การลงคะแนนไม่ประสงค์จะเลือกใครในการจัดการเลือกตั้งที่รัฐบาลกลุ่มทักษิณริบยุบสภาหนีปัญหาและจัดเลือกตั้งใหม่ โดยที่พรรคฝ่ายค้านและประชาชนไม่เห็นด้วย การรณรงค์คว่ำบาตรถอนเงินปิดบัญชีธนาคารออมสิน เมื่อรัฐบาลบีบให้ธนาคารออมสินปล่อยกู้ให้ธนาคารการเกษตรและสหกรณ์ไปใช้จ่ายโครงการรับจำนำข้าวตามนโยบายของรัฐบาล ที่ประสบผลทั้งขาดทุนและความไม่โปร่งใส การคว่ำบาตรเลิกเป็นลูกค้าของบริษัทโทรศัพท์มือถือและบริษัทในเครือของกลุ่มทักษิณ ฯลฯ จึงเป็นปรากฏการณ์ร่วมในเชิงของการลงโทษโดยสังคม เรื่องที่ อาจารย์สังคิต พิริยะรังสรรค์ นำเสนอที่ปรากฏในหนังสือนี้ จึงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการการประท้วงทางการเมืองและสังคมที่ความจริงแล้วมีเนื้อหากว้างขวางกว่า Social Sanctions นับเป็นผลงานวิชาการที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นควรค่าแก่การศึกษายิ่ง ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจปัญหาการคอร์รัปชันในประเทศไทยได้ดีขึ้น โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ระดมกดดันหรือรณรงค์เพื่อการแก้ปัญหาจากภาคประชาสังคมที่มีอย่างต่อเนื่อง

ภาพประกอบ 4 การประท้วงประธานาธิบดีมาร์กอส ในฟิลิปปินส์
(ที่มาภาพ : online, 0 มีนาคม 2560)

ในหนังสือเล่มนี้ ดร.สังคิต พิริยะรังสรรค์ ตั้งข้อสังเกตว่า “สังคมไทยจะสามารถนำกลไกทางสังคมถึง Social Sanction มาเป็นอุปกรณ์ชนิดหนึ่งในการควบคุมการคอร์รัปชันได้หรือไม่” ถ้าตอบว่า “ได้” อย่างที่ผู้เขียนคาดหวัง ก็เกิดคำถามต่อไปก็คือ “รูปแบบการลงโทษโดยสังคมต่อผู้กระทำการทุจริตควรอยู่ในรูปแบบใด จึงจะสอดคล้องกับบริบท (Context) ของสังคมยุคปัจจุบัน” หนังสือเล่มนี้มีโครงสร้างเนื้อหาคล้ายการนำเสนอในดัชนีนิพนธ์ที่ผู้เรียนในระดับปริญญาเอกสามารถศึกษาและเป็นตัวอย่างที่ดีมาก เพราะมีประเด็นชัดเจน ข้อมูลอ้างอิงที่หนักแน่นรอบด้าน และการวิเคราะห์ที่ชี้จุดอ่อน จุดแข็งผสมผสานของแนวคิดทางทฤษฎีของนักวิชาการระดับโลกหลายสำนัก แล้วต่อยอดเป็นการวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมืองแนวใหม่ แม้ข้อมูลที่น่ามาใช้ดูจะเป็นการเจาะจงไปเฉพาะกรณีบ้างก็ตาม

หนังสือผ่านการศึกษาเรียบเรียงความรู้เกี่ยวกับ Social Sanction อย่างกว้างขวางและลึกลงรายละเอียด ซึ่งก็พบว่าทุกสังคมในโลกจากยุคอดีตจนถึงปัจจุบันล้วนมีปรากฏการณ์เช่นนี้ตาม

สถานการณ์ Social Sanction หรือ การตรวจสอบและปฏิกริยาปฏิบัติทางสังคมนั้นมี 2 มิติทั้งเชิงลบและเชิงบวก การลงโทษโดยสังคมเชิงลบ (Negative Social Sanction) ที่กระทำต่อด้านบุคคล ครอบครัว องค์กร สถาบัน ชนชาติ หรือประเทศ เพื่อกดดันและแสดงปฏิกริยาต่อต้านพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนจากความถูกต้องเป็นธรรม ผิดไปจากมาตรฐานเรื่องสังคมที่ดีเช่น การต่อต้านคอร์รัปชันในสังคมไทย

การกระตุ้นสังคมเชิงบวก (Positive Social Sanction) เป็นการแสดงออกในเชิงสนับสนุนหรือให้รางวัลเป็นแรงจูงใจโดยหวังผลลัพธ์เพื่อให้เกิดสิ่งที่ดีต่อสังคม เช่น การรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ เมื่อเจาะจงประเด็นการใช้มาตราลงโทษโดยสังคมในการต่อต้านคอร์รัปชันในสังคมไทย

แนวคิดในหนังสือว่าด้วยเรื่องการ “คอร์รัปชัน”

สถาบันการศึกษาหลายแห่งทำการศึกษาและได้ข้อสรุปว่า การทุจริตในสังคมไทยมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น เพราะทัศนคติของคนไทยจำนวนมากเบี่ยงเบนไป จากค่านิยมดั้งเดิมที่ชื่นชมและยกย่องผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์ ทุกวันนี้กลับกลายเป็นการไปยกย่องคนที่ร่ำรวยและคนมีอำนาจ โดยไม่สนใจว่าเงินและอำนาจนั้นได้มาอย่างถูกต้องและชอบธรรมหรือไม่ ? จากผลการสำรวจความเห็นคนไทยที่ถูกสำรวจโดยสำนักวิจัยแห่งหนึ่งได้ผลสรุปว่า “...ถ้าทุจริตคอร์รัปชันแล้วทำให้ประเทศรุ่งเรือง ประชาชนอยู่ดีกินดี ตนเองได้รับประโยชน์ด้วย ก็พอยอมรับได้” ซึ่งผู้เขียนได้พยายามชี้ให้เห็นว่า นับเป็นความอ่อนแอทางความคิดของคนไทย และปัญหาหลักคิดเรื่อง การต่อต้านคอร์รัปชันมีอย่างน้อย 3 ประการคือ

1. การขาดความรู้แบบเนื่องสัมพันธ์ หมายถึง กลุ่มคนเหล่านี้มองไม่เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง อันเนื่องต่อไปสู่การคอร์รัปชัน เพราะถ้าปล่อยให้มีการทุจริตที่ร่วมมือกันของนักการเมือง ข้าราชการและนักธุรกิจ ก็จะส่งผลให้ประเทศยากที่จะรุ่งเรือง ด้าน เศรษฐกิจ ด้านสังคมและการเมืองได้

2. การขาดความรู้ความเข้าใจต่อปัญหาคอร์รัปชันอันมีผลเสียมากกว่าผลดี หมายถึง ทัศนคติของประชาชนคนไทยแบบนี้สะท้อนผลการรณรงค์และการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับผลร้ายของการคอร์รัปชัน จากหน่วยงานภาครัฐละองค์กรที่เกี่ยวข้อง ไม่ประสบผล และยังไม่สามารถสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ซึ่งยังไม่สามารถทำให้คนไทยจำนวนมากเข้าใจดีพอ จนกระทั่งกำหนดตนเองต่อความเข้าใจผลเสียมากกว่าผลดีต่อทัศนคติ “โกงแบบมีส่วนรวม” หรือ “โกงก็ได้แต่ให้ฉันได้ประโยชน์”

3. ค่านิยมที่คลาดเคลื่อน การที่คนในสังคมยังสะท้อนในเรื่อง “ผลประโยชน์ที่ตนจะพึงได้” มากกว่าประโยชน์ส่วนรวม หรือประโยชน์ของประเทศชาติ ซึ่งค่านิยมแบบนี้ส่งผลให้สมาชิกในสังคม ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ส่วนรำน้อยเกินไป แต่กลับให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไปกว่าความจริง โดยมองไปที่ใครจะได้อะไรอย่างไรช่าง แต่เราได้ประโยชน์จากโครงการที่รัฐบาลดำเนินการหรือทำ เป็นต้น

การควบคุมการคอร์รัปชันที่จะประสบความสำเร็จ นอกเหนือจากวิธีการใดวิธีการหนึ่งแล้ว จำเป็นที่จะต้องใช้มาตรการโดยสังคมทั้งเชิงบวกและเชิงลบควบคู่ไปกับการใช้มาตรการลงโทษรูปแบบอื่นๆ ด้วยประกอบกัน ในงานการศึกษาดังกล่าวพบว่า การใช้การลงโทษโดยสังคมต่อนักการเมือง เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และนักธุรกิจที่ทุจริตในสังคมไทยในรอบ 10 ปีที่ผ่านมามีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามการลงโทษโดยสังคมต่อพรรครัฐบาลที่พบว่ามีกรณีทุจริตอย่างร้ายแรง กลับยังไม่มีพลังเพียงพอที่จะกดดันให้รัฐบาลเกิดความอับอายขายหน้าต่อสังคม จนขอลงตัวจากการเป็นรัฐบาลได้สำเร็จ

นอกจากนี้ รัฐบาลที่ครองเสียงข้างมากในสภาฯ อย่างเบ็ดเสร็จกลับแสดงบทบาทเป็นทรราช ด้วยการหันมาใช้การตอบโต้ต่อกลุ่มที่เรียกร้องด้วยมาตรการทางกฎหมาย เช่น การตั้งข้อหาว่าก่อความวุ่นวายทางการเมือง หรือขึ้นใจเจ้าพนักงาน อีกทั้งดำเนินคดีหมิ่นประมาทต่อผู้นำรายบุคคล ด้วยข้อหาเป็นขบถและเป็นผู้ก่อการร้าย ฯลฯ กล่าวได้ว่าบรรดาผู้นำ แกนนำ และผู้ประสานงานของพันธมิตร (พธม.) และกปปส. ถูกฟ้องในหลายข้อหาตามประมวลกฎหมายอาญา และความผิดของพวกเขามีตั้งแต่ระดับโทษจนไปถึงขั้นประหารชีวิต ซึ่งประเด็นนี้ ดร.สังศิตเสนอว่า การปฏิรูปเชิงโครงสร้างของสังคม ควรมีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายลูกที่รัฐจะต้องให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดชุมชนและสังคมที่เข้มแข็ง ขณะที่ชุมชนและสังคมควรมีทรัพยากรและศักยภาพในการส่งเสริมค่านิยมเรื่องความซื่อสัตย์ สุจริต ความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเพียงพอ ตลอดจนช่วยรักษาปทัสถานและค่านิยมของชุมชนและสังคมด้านศีลธรรมและคุณธรรมได้อย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้ชุมชนสามารถใช้ปฏิบัติการเชิงวาทกรรมทั้งด้านบวกและด้านลบในการควบคุมการทุจริต ประพฤติมิชอบการใช้อำนาจและอิทธิพลเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง และพวกพ้องของนักการเมือง เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และนักธุรกิจที่ฉ้อฉล โดยจะต้องมีกฎหมายและหน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่ให้การคุ้มครองและรักษาความปลอดภัยให้แก่บุคคลที่ชี้เบาะแสการทุจริตให้แก่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้หากกลไกในการควบคุมคอร์รัปชันในระดับชุมชนต่างๆ มีความเข้มแข็งก็จะเป็นการเสริมสร้างให้การควบคุมคอร์รัปชันในระดับชาติเกิดความเข้มแข็งขึ้น ผลงานวิชาการ “การลงโทษโดยสังคม” ของ รศ.ดร.สังศิต พิริยะรังสรรค์ เล่มนี้ เป็นการสร้างคุณค่าตามบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานในมหาวิทยาลัยที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม จึงได้ผลิตเครื่องมือสร้างเสริมปัญญาและการสังเคราะห์ปัญหาอย่างมีทางออก ที่สังคมต้องร่วมมือกันอย่างยั่งยืน

5. บทสรุป

หนังสือสะท้อนคิดเกี่ยวกับแนวคิด เกี่ยวกับความเป็นบุคคลสาธารณะ ประเด็นสาธารณะ ล้วนอยู่ในการจับตาของสังคม อาจได้รับทั้งผลบวก หรือผลลบจาก Social Sanction ก็ได้ ดังนั้น การมีส่วนร่วมของสังคมมีข้อดีคือทำให้เกิดระบบประชาสังคม หรือการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน หรือกลไกร่วมอันจะพึงเกิดขึ้นในสังคม และในเวลาเดียวกันกลไกเหล่านั้นได้สร้างภาพลักษณ์ และ

การเรียนรู้ร่วมของสังคม การใช้ค่านิยมทางสังคม การมีส่วนร่วมทางสังคม ย่อมจะเป็นประโยชน์ในการถ่วงดุล ตรวจสอบและการสร้างกลไกร่วม ทั้งสร้างเกณฑ์ทางสังคม และจริยธรรมทางสังคมอย่างเหมาะสม โดยการทำให้มีจุดยืนที่ดีโดยมีเป้าหมายเพื่อคุณประโยชน์สาธารณะ เมื่อต้องรับผิดชอบต่อสาธารณะ ซึ่งหนังสือเล่มนี้คาดหวังและสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับกลไกประชาสังคมในแบบของการคว่ำบาตร ลงโทษโดยใช้เกณฑ์การมีส่วนร่วมทางสังคมยอมเป็นทั้งกลไก และประโยชน์ต่อสังคมในองค์รวมด้วยเช่นกัน “การลงโทษโดยสังคม” น่าจะเป็นพลังกดดันที่เสริมสร้างการเปลี่ยนแปลงได้ หากกรณีที่เกิดขึ้นมี “ผู้ตื่นรู้” (ปัญญา) ร่วมมือกันแสดงออกจนสั่งสอนผู้ปกครองที่ “ฉ้อฉล” ดังปรากฏในประวัติศาสตร์การเมืองไทย หรือนานาประเทศที่มีลักษณะร่วม รวมไปถึงยุคที่สังคมใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นองค์ประกอบสำคัญของเครื่องมือสื่อสารยุคใหม่จนกลายเป็น Social Media ที่มี การรับและส่งข่าวสารข้อมูลอย่างรวดเร็วและหลากหลายรูปแบบวิธี ช่วยให้สังคม “รับรู้ เรียนรู้ เปรียบเทียบ และแสดงออก” ที่เกิดพลัง “เร็วและแรง” ซึ่งกลไกเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญต่อการเรียนรู้ เปรียบเทียบต่อขบวนการประชาสังคมได้ด้วยเช่นกัน

Reference

- Bechtel,Lyn M. (1991). *Shame as a sanction of social control in Biblical Israel : udicial,political,and social shaming*. Journal for the study of the old testament, 16(49), 47-76.
- Coleman,James S. (1990). *Foundations of Socail Theory*. Belknap Press of Harvard University Press.
- Kasean Thechapeera. (2004). *Buch and Thaksin*. Bangkok : Kob Fai Press. (Thai)
- Nakharin Mekhatraitat. (2005). *Impact and Political Changed after the election of members of the House of Representatives,2005 : Pol Kra Tob Lea Kwam Pean Pleang thang Kan Mueng Pai Lang kan Leuk Tung Samachik Sapha Phutean Ratchadon Pee 2548*. Bangkok : Thamnasart Univerisity. (Thai)
- Rungsun Thanapornpun. (2005). *From Thaksinomics to Thaksinocracy Phak 1*. Bangkok : Openbooks. (Thai)
- Royal Academy. (2003). *Thai Dictionary version Royal Academy ,Year 1999*. Bangkok : Nan Mee Books Publication. (Thai)
- Radcliff-Brown,A.R. (1952). *Structure and function in primitive society*. Illinois : The free Press.
- Sungsit Piriayarungsun. (2006). *Total Corruption : Corruption Bab Bed Set*. Bangkok : Ruomdouy Choui Kun. (Thai)

- Sungsit Piritarungsun. (2010). *Systematic Corruption :Innovations to control : Corruption Cheng Rabob : Navattakum Tee Thong Koub Khum*. Phatumtanee : College of Innovation, Rungsit University. (Thai)
- Therayuth Boonmee. (2006). *Judiciryization-Tulakarnphiwat*. Bangkok : Winyuchon Press. (Thai)

